



מימון הביטוח הסוציאלי בישראל וב-OECD בצל משבר הקורונה דמי הביטוח בישראל מהנמוכים במערב

ד"ר ז'ק בנדלק

בצל מגפת הקורונה, נדונה בשיח הציבורי בישראל ובעולם סוגיית המימון של מערכת הביטוח הסוציאלי בתקופת משבר חריף. כמו ברוב מדינות המערב, גם בישראל מערכת הביטוח הסוציאלי ממומנת משלושה מקורות: תשלום דמי הביטוח (הנגבים מהמבוטחים), מימון המדינה (כספי המיסים) והכנסות אחרות (כגון ריבית על השקעות).

ההתמודדות עם משבר הקורונה חייבה את המדינות להעמיד תקציבים נוספים לביטוח הסוציאלי: ככל שתשלום דמי הביטוח נמוך יותר, כך גוברת תלותה של המערכת במימון המדינה ורמת הנדיבות של הביטוח הסוציאלי נוטה לרדת.

נסקור להלן את המאפיינים של מימון הביטוח הסוציאלי ב-36 מדינות ה-OECD ונדגיש את המבנה הייחודי של מימון המערכת הישראלית לעומתן.

• דמי הביטוח הנהוגים בישראל נמוכים במיוחד

דמי הביטוח לעובדים שכירים ולעובדים עצמאים נמוכים בישראל לעומת רוב מדינות המערב (השיעורים בינואר 2020):

- לשכיר – 19.6% (רגיל) ו-7% (מופחת) בישראל לעומת 34% ו-32% בהתאמה במדינות ה-OECD (לוח 1).

- לעצמאי – 17.8% בישראל לעומת 26.1% בממוצע ב-OECD (לוח 2).

זאת ועוד: חלקו של העובד בתשלום דמי הביטוח בישראל גבוה מחלקו של המעסיק; לעומת מדינות ה-OECD, שבהן חלקו של המעסיק גבוה יותר: בישראל 12% לעובד ו-7.6% למעסיק, לעומת 13.2% ו-20.9% בהתאמה במדינות ה-OECD.

• חלקם של דמי הביטוח במימון הביטוח הסוציאלי נמוך יחסית בישראל

בשל השיעורים הנמוכים של דמי הביטוח בישראל, מימון הביטוח הסוציאלי בישראל שונה מרוב מדינות ה-OECD (לוח 3):

- 46% מהוצאות הביטוח הסוציאלי בישראל ממומנים מדמי הביטוח השוטפים לעומת 56% בממוצע במדינות ה-OECD.



- השתתפות המדינה בישראל מהווה כ-44% ממקורות המימון לעומת ממוצע של 39% במדינות ה-OECD.
- כ-10% ממימון הביטוח הלאומי בישראל מקורם בתשלומים אחרים (בעיקר ריבית על השקעות), לעומת כ-5% בממוצע ב-OECD.

• חלקם של דמי הביטוח בכלל המיסים נמוך בישראל

- חלקם של דמי הביטוח בכלל המיסים נמוך בישראל לעומת רוב מדינות המערב (לוח 4):
- דמי הביטוח כאחוז מן המיסים בישראל היו ב-2017 16.2% לעומת 26.0% בממוצע במדינות ה-OECD.
 - במדינות אחדות היה שיעורם גבוה אף יותר, למשל בצ'כיה (43%), בסלובקיה (44%), ביפן (40%), ובגרמניה (38%).

• דמי הביטוח כשיעור מהתמ"ג נמוך בישראל

- היקף גביית דמי הביטוח במונחי תמ"ג נמוך בישראל במידה ניכרת לעומת רוב מדינות המערב (לוח 5):
- הגבייה בישראל מהווה כ-5.3% מהתמ"ג לעומת 9.1% בממוצע במדינות ה-OECD.
 - בכמה מדינות (כגון צרפת, אוסטריה וגרמניה), שיעור דמי הביטוח מהתמ"ג הוא פי שלושה מהשיעור בישראל.

סיכום: חיזוק האיתנות הפיננסית של הביטוח הלאומי הישראלי וצמצום תלותו בתקציב המדינה מחייבים להגדיל את התקבולים מדמי הביטוח

- להלן כמה הצעות לשיפור המבנה הפיננסי של הביטוח הלאומי ולהבטחת יכולתו לספק ביטחון סוציאלי לאורך זמן כפי שנהוג ברוב מדינות המערב:
- העלאת שיעורי דמי הביטוח לשכירים ולעצמאים.
 - העלאת חלקו של המעסיק בשיעור דמי הביטוח (מ-1987, בעקבות מדיניות הקטנת עלות העבודה, נשחק חלקו של המעסיק; השיעורים החלים על המעסיק הופחתו והם משופים בידי האוצר).
 - חיזוק עצמאותו של הביטוח הלאומי בקביעת שיעורי דמי הביטוח כדי להימנע מלחצים פוליטיים קצרי טווח.
 - צעדים אלו יאפשרו לישראל להתמודד טוב יותר גם עם משברים כלכליים וחברתיים חמורים אחרים, למשל בעקבות מגפה או רעידת אדמה.



נספחים:

לוח 1: שיעורי דמי הביטוח לעובד שכיר (סך הכל, חלקו של העובד וחלקו של המעסיק) – מדינות ה-OECD וישראל, 2020

לוח 2: שיעורי דמי הביטוח הנגבים מעובד עצמאי – מדינות ה-OECD וישראל, 2020

לוח 3: מקורות המימון של מערכת הביטחון הסוציאלי – מדינות ה-OECD וישראל (אחוזים), 2018

לוח 4: דמי הביטוח כאחוז הסך המיסים, מדינות ה-OECD וישראל, 2017-2016

לוח 5: דמי הביטוח כאחוז מהתמ"ג, מדינות ה-OECD וישראל, 2017-2016



לוח 1: שיעורי דמי הביטוח לעובד שכיר (סך הכל, חלקו של העובד וחלקו של המעסיק) – מדינות ה-OECD וישראל, 2020

חלקו של המעסיק		חלקו של העובד		סך הכול דמי הביטוח		מדינה
שיעור רגיל	שיעור מופחת	שיעור רגיל	שיעור מופחת	שיעור רגיל	שיעור מופחת	
7.60	3.55	12.00	3.50	19.60	7.05	ישראל
0	0	0	0	0	0	אוסטרליה
25.13	25.13	17.12	14.12	42.25	39.25	אוסטריה
32.43	32.43	13.07	13.07	45.50	45.50	בלגיה
7.34	2.24	6.72	1.62	14.06	3.86	קנדה
7.81	4.76	18.48	18.01	26.29	22.77	צ'ילה
34.00	34.00	11.00	11.00	45.00	45.00	צ'כיה
33.80	33.80	3.60	3.60	37.40	37.40	אסטוניה
0	0	0	0	0	0	דנמרק
19.99	19.99	10.26	10.26	30.25	30.25	פינלנד
46.00	29.99	25.64	20.15	71.64	50.14	צרפת
19.38	19.38	19.38	19.38	38.76	38.76	גרמניה
24.81	24.81	15.75	15.75	40.56	40.56	יוון
19.50	19.50	18.50	18.50	38.00	38.00	הונגריה
16.85	16.85	8.00	8.00	24.85	24.85	איסלנד
18.05	8.80	4.00	0.00	22.05	8.80	אירלנד
31.58	31.58	10.49	9.48	42.07	41.06	איטליה
16.58	16.02	15.69	15.13	32.27	31.15	יפן
10.28	10.28	8.50	8.50	18.78	18.78	קוריאה
24.09	24.09	11.00	11.00	35.09	35.09	לטביה
2.43	2.43	19.50	19.50	21.93	21.93	ליטא
13.81	13.81	12.45	12.45	26.26	26.26	לוקסמבורג
..	מכסיקו
19.37	19.37	27.65	27.65	47.02	47.02	הולנד
0	0	0	0	0	0	ניו זילנד
14.10	14.10	8.20	8.20	22.30	22.30	נורווגיה
20.81	20.81	22.71	22.71	43.52	43.52	פולין
23.75	23.75	11.00	11.00	34.75	34.75	פורטוגל
35.20	35.20	13.40	13.40	48.60	48.60	סלובקיה
16.10	16.10	22.10	22.10	38.20	38.20	סלובניה
36.60	36.60	7.95	7.95	44.55	44.55	ספרד
31.42	31.42	7.00	7.00	38.42	38.42	שוודיה
8.88	8.88	6.88	6.88	15.76	15.76	שוויץ
22.50	22.50	15.00	15.00	37.50	37.50	טורקיה
13.80	13.80	12.00	12.00	25.80	25.80	בריטניה
15.55	15.55	7.65	7.65	23.20	23.20	ארצות הברית
20.92	19.74	13.21	12.33	34.13	32.07	ממוצע OECD



לוח 2: שיעורי דמי הביטוח הנגבים מעובד עצמאי –
מדינות ה-OECD וישראל, 2020

שיעור רגיל	שיעור מופחת	מדינה
17.83	5.97	ישראל
0	0	אוסטרליה
28.65	-	אוסטריה
20.50	14.16	בלגיה
10.20	-	קנדה
21.88	18.36	צ'ילה
42.70	-	צ'כיה
33.00	-	אסטוניה
0	0	דנמרק
26.11	-	פינלנד
52.25	37.05	צרפת
..	..	גרמניה
..	..	יוון
38.00	-	הונגריה
10.85	-	איסלנד
15.00	4.00	אירלנד
..	..	איטליה
..	..	יפן
9.00	-	קוריאה
32.15	-	לטביה
19.00	-	ליטא
24.40	-	לוקסמבורג
..	..	מכסיקו
33.35	-	הולנד
0	0	ניו זילנד
11.40	-	נורווגיה
43.42	-	פולין
29.60	-	פורטוגל
47.15	-	סלובקיה
38.20	-	סלובניה
28.30	-	ספרד
28.97	-	שוודיה
9.95	-	שוויץ
34.50	-	טורקיה
9.00	-	בריטניה
15.30	-	ארצות הברית
26.10	15.91	ממוצע OECD



לוח 3 : מקורות המימון מערכת הביטחון הסוציאלי – מדינות ה-OECD וישראל (אחוזים),
2018

מדינה	סך הכול	דמי ביטוח מהציבור	מימון המדינה	אחר (ריבית, דיבידנד, תביעות צד ג' ועוד)
ישראל	100.0	45.9	44.2	9.9
אוסטרליה
אוסטריה	100.0	63.4	35.3	1.3
בלגיה	100.0	58.8	38.8	2.3
קנדה
צ'ילה
צ'כיה	100.0	74.8	23.9	1.3
אסטוניה	100.0	77.0	22.9	0.1
דנמרק	100.0	18.9	77.8	3.3
פינלנד	100.0	45.7	49.1	5.2
צרפת	100.0	60.3	36.7	3.1
גרמניה	100.0	65.1	33.2	1.6
יוון	100.0	56.1	38.7	5.2
הונגריה	100.0	66.7	33.2	0.1
איסלנד	100.0	45.4	40.9	13.7
אירלנד	100.0	39.3	56.9	3.8
איטליה	100.0	50.2	47.7	2.1
יפן
קוריאה
לטביה	100.0	58.9	40.2	0.9
ליטא	100.0	75.4	23.3	1.3
לוקסמבורג	100.0	50.2	44.4	5.4
מכסיקו
הולנד	100.0	61.1	22.9	16.0
ניו זילנד
נורווגיה	100.0	44.3	55.7	0.0
פולין	100.0	68.7	18.3	13.0
פורטוגל	100.0	46.6	45.3	8.1
סלובקיה	100.0	70.8	26.1	3.1
סלובניה	100.0	69.5	29.0	1.5
ספרד	100.0	58.5	39.3	2.2
שוודיה	100.0	47.0	50.9	2.1
שווייץ	100.0	65.3	23.6	11.0
טורקיה	100.0	55.2	38.1	6.7
בריטניה	100.0	37.3	50.6	12.1
ארצות הברית
ממוצע OECD	100.0	56.3	38.8	4.9

מקור: Eurostat



לוח 4: דמי הביטוח כאחוז מסך המיסים – מדינות ה-OECD וישראל, 2017-2016

2017	2016	מדינה
16.2	16.6	ישראל
0.0	0.0	אוסטרליה
34.9	34.7	אוסטריה
30.5	31.1	בלגיה
14.1	14.7	קנדה
7.3	7.2	צ'ילה
43.0	42.9	צ'כיה
0.1	0.1	אסטוניה
34.1	33.4	דנמרק
27.8	29.1	פינלנד
36.4	36.8	צרפת
37.9	37.6	גרמניה
29.6	28.3	יוון
32.1	33.2	הונגריה
9.1	6.7	איסלנד
17.1	16.9	אירלנד
30.3	30.2	איטליה
39.9	40.4	יפן
25.7	26.2	קוריאה
26.9	26.5	לטביה
41.5	40.8	ליטא
28.6	28.4	לוקסמבורג
13.3	13.0	מכסיקו
35.7	38.2	הולנד
0.0	0.0	ניו זילנד
26.6	27.4	נורווגיה
37.5	37.9	פולין
26.8	26.6	פורטוגל
43.9	43.5	סלובקיה
40.0	39.7	סלובניה
34.0	33.9	ספרד
21.8	22.6	שוודיה
23.6	24.2	שוויץ
29.3	28.8	טורקיה
19.2	18.9	בריטניה
23.0	23.8	ארצות הברית
26.0	26.1	ממוצע OECD

מקור:

OECD (2019), *Revenue Statistics 2019*, OECD Publishing, Paris.



לוח 5: דמי הביטוח כאחוז מהתמ"ג – מדינות ה-OECD וישראל,
2017-2016

2017	2016	מדינה
5.3	5.2	ישראל
0.0	0.0	אוסטרליה
14.6	14.5	אוסטריה
13.6	13.6	בלגיה
4.6	4.9	קנדה
1.5	1.4	צ'ילה
15.0	14.7	צ'כיה
0.0	0.1	אסטוניה
11.2	11.2	דנמרק
12.1	12.8	פינלנד
16.8	16.7	צרפת
14.2	14.1	גרמניה
11.5	10.9	יוון
12.3	13.0	הונגריה
3.4	3.4	איסלנד
3.9	3.9	אירלנד
12.8	12.8	איטליה
12.5	12.4	יפן
6.9	6.9	קוריאה
8.4	8.3	לטביה
12.3	12.1	ליטא
11.1	10.8	לוקסמבורג
2.1	2.2	מכסיקו
13.8	14.7	הולנד
0.0	0.0	ניו זילנד
10.3	10.6	נורווגיה
12.8	12.7	פולין
9.2	9.1	פורטוגל
14.5	14.1	סלובקיה
14.5	14.5	סלובניה
11.5	11.3	ספרד
9.7	10.0	שוודיה
6.7	6.7	שוויץ
7.3	7.3	טורקיה
6.4	6.2	בריטניה
6.2	6.2	ארצות הברית
9.1	9.1	מוצע OECD

מקור:

OECD (2019), *Revenue Statistics 2019*, OECD Publishing, Paris.